

Sygn. akt I ACa 729/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lipca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Marta Szerel (spr.)

Sędziowie: SA Edyta Jefimko

SA Katarzyna Polańska - Farion

Protokolant: sekr. sądowy Izabela Katryńska

po rozpoznaniu w dniu 20 lipca 2017 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K.

przeciwko (...) spółce akcyjnej z siedzibą w K.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności i zwolnienie od egzekucji

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 11 stycznia 2016 r., sygn. akt XXIV C 472/15

I. oddala apelację;

II. zasądza od (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. na rzecz (...) spółki akcyjnej z siedzibą w K. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Katarzyna Polańska-F. J.

Sygn. akt I ACa 729/16

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 11 stycznia 2016 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, skierowane przeciwko (...) spółce akcyjnej, o pozbawienie w całości wykonalności tytułu wykonawczego w postaci wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 22 kwietnia 2013 r., sygn. akt XXIV C 495/11, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Okręgowego w Warszawie z 10 grudnia 2014 r. i zwolnienie od egzekucji nieruchomości gruntowej o powierzchni ponad 35 tysięcy m², stanowiącej działkę numer (...) przy ulicy (...) w K., dla której to nieruchomości Sąd Rejonowy w Piasecznie prowadzi księgę wieczystą nr (...) (punkt pierwszy), zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 7 200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (punkt drugi) oraz nakazał pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa kasy Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 4 145 zł tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu (punkt trzeci).

Sąd Okręgowy ustalił, że (...) S.A. w K. jest użytkownikiem wieczystym nieruchomości gruntowej stanowiącej działkę numer (...) przy ulicy (...) w K., dla której Sąd Rejonowy w Piasecznie prowadzi księgę wieczystą nr (...), na podstawie

decyzji Wojewody (...) z 17 stycznia 1995 r. stwierdzającej nabycie przez pozwanego - wówczas Przedsiębiorstwo Państwowe (...) - wyżej wymienionego prawa z dniem 5 grudnia 1990 roku.

W dniu 1 kwietnia 1990 r. (...) Sp. z o.o. zawarła z (...) umowę w zakresie wprowadzania produktów do obrotu, wsparcia technicznego oraz administracyjnego na terytorium Polski - w imieniu (...), jak również we własnym imieniu i na własny rachunek. W dniu 3 października 1990 r. rada pracownicza Przedsiębiorstwa Państwowego (...) podjęła uchwałę numer (...) wyrażającą zgodę na oddanie w dzierżawę (...) reprezentowanemu w Polsce przez (...) Sp. z o.o. wyżej wymienionej nieruchomości. W dniu 15 października 1990 r. została zawarta umowa dzierżawy na okres 30 lat pomiędzy Przedsiębiorstwem Państwowym (...), a bliżej nieokreślonym podmiotem wskazanym, jako (...) w W., jako dzierżawcą, w imieniu którego występował Z. M. (1), jako dyrektor przedstawicielstwa w W.. Przedmiot dzierżawy miał być przeznaczony na potrzeby przedstawicielstwa (...) w Polsce. Nieruchomość została faktycznie przekazana w dzierżawę 24 października 1990 r. Kwestia dzierżawy była przedmiotem sporów i postępowań arbitrażowych.

Wyrokiem z 22 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie, w sprawie o sygn. akt XXIV C 495/11, nakazał Z. M. (2) wydanie spółce (...) S.A., jako następcy (...) Sp. z o.o., przedmiotowej nieruchomości. Apelacja od powyższego wyroku została oddalona przez Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 7 listopada 2014 r. a 10 grudnia 2014 r. wyrok został opatrzone klauzulą wykonalności i na wniosek wierzyciela komornik wszczął postępowanie egzekucyjne w stosunku do dłużnika Z. M. (2). Postępowanie prowadzone przez komornika było w toku podczas orzekania przez Sąd pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy ustalił również, że spółka (...) Sp. z o.o. w K. włada przedmiotową nieruchomością od października 1990 r. na podstawie porozumienia z 1 kwietnia 1990 r. Po zawarciu umowy dzierżawy teren nieruchomości stał się bowiem przedmiotem współposiadania Z. M. (2) i spółki (...) Sp. z o.o., obecnie działającej pod firmą (...) Sp. z o.o. Pismem z 23 września 2010 r. oraz z 3 stycznia 2011 r. pozwana wypowiedziała spółce (...) umowę dzierżawy. Informację o wszczęciu egzekucji z wniosku wierzyciela (...) S.A. przeciwko dłużnikowi Z. M. (2) powodowa spółka uzyskała 11 maja 2015 r.

Na gruncie powyższych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy dokonał oceny zasadności powództwa w oparciu o przepisy art. 791 § 3 k.p.c., art. 840 k.p.c. oraz art. 841 k.p.c.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji, uzasadnionej podstawy przedmiotowego powództwa w postępowaniu sądowym nie może stanowić artykuł 791 k.p.c., który znajduje zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym jako forma obrony dłużnika w tym właśnie postępowaniu. Odnośnie do wskazywanej przez powoda podstawy z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd Okręgowy wskazał, że istotą tego powództwa jest wykazanie, że sam tytuł wykonawczy nie odpowiada istotnemu i rzeczywistemu stanowi rzeczy. Okoliczność dzierżawy spornej nieruchomości, w stosunku do której prowadzone jest postępowanie egzekucyjne, nie jest zdarzeniem powstałym po wydaniu tytułu egzekucyjnego, na co powódka się powoływała w toku tego postępowania. Ponadto, dłużnikiem w prowadzonym postępowaniu o wydanie nieruchomości jest Z. M. (2), zaś spółka (...) nie była stroną pozwaną i nie powstał wobec niej tytuł wykonawczy będący podstawą egzekucji. Powództwo z art. 840 k.p.c. Sąd pierwszej instancji uznał za niezasadne z uwagi na brak legitymacji czynnej powódki, jak również brak przesłanek pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego.

Odnośnie do powództwa ekscydencyjnego z art. 841 k.p.c., tj. zwolnienia spod egzekucji przedmiotowej nieruchomości, Sąd Okręgowy wskazał, że nie stanowi ono powództwa alternatywnego, a żądanie ewentualne. Powództwo to zostało jednak wytoczone po upływie terminu zawitego wskazanego w art. 841 § 3 k.p.c. Powódka dowiedziała się o naruszeniu jej prawa 11 maja 2015 r., natomiast powództwo ewentualne wytoczone zostało na rozprawie w dniu 14 grudnia 2015 r., a zatem po upływie miesiąca od dnia dowiedzenia się o naruszenia prawa, co skutkuje wygaśnięciem roszczenia.

Powyższy wyrok powódka zaskarżyła apelacją w całości i zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także art. 193 § 1 k.p.c. oraz art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. i art. 841 § 1 i 3 k.p.c. Zdaniem skarżącej, zarzucane uchybienia doprowadziły do nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do rozpoznania

Sądowi pierwszej instancji oraz zasądzenie zwrotu kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych, ewentualnie zmianę zaskarżonego wyroku, tj. uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie zwrotu kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji oraz zasądzenie na jej rzecz od powoda kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Ponadto, w piśmie złożonym przed rozprawą apelacyjną wskazała, że postępowanie egzekucyjne zostało zakończone a tytuł wykonawczy w całości wyegzekwowany, zgodnie ze złożonym postanowieniem komornika z 2 lutego 2017 r. (k. 279, 281).

Na rozprawie apelacyjnej powódka oświadczyła, że nie kwestionuje faktu zakończenia postępowania egzekucyjnego. Obie strony podtrzymały dotychczasowe stanowiska w sprawie (k. 289-290).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest nieuzasadniona i podlega oddaleniu.

Nie doszło do zarzucanych naruszeń, ani prawa procesowego, ani prawa materialnego. Sąd Okręgowy właściwie ustalił stan faktyczny sprawy oraz dokonał prawidłowej oceny prawnej zgłoszonych roszczeń o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności oraz o zwolnienie spod egzekucji. Ustalenia te i ocenę Sąd Apelacyjny w całości podziela i przyjmuje za własne.

Bezasadne są zarzuty naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisu art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak również art. 193 § 1 k.p.c. W świetle regulacji art. 187 § 1 k.p.c. pozew zawierać musi określone żądanie skierowane do sądu oraz przytaczać okoliczności faktyczne, uzasadniające to żądanie. Słusznie skarżący zauważa, że kwalifikacja prawna stanu faktycznego należy do sądu, który nie jest związany wskazaną przez powoda podstawą prawną roszczenia. Powód nie musi bowiem podać w pozwie podstawy prawnej swego żądania a nawet jeżeli to uczyni, to kwalifikacja materialnoprawna okoliczności przytoczonych dla uzasadnienia zgłoszonego w pozwie żądania, zgodnie z zasadą *da mihi factum dabo tibi ius*, i tak należy do sądu. W konsekwencji, sąd nie jest związany wskazanymi przez powoda, jako podstawa jego żądania, przepisami prawa materialnego i mogą być one pominięte przy wydawaniu orzeczenia co do istoty sporu. Niemożność uwzględnienia żądania powoda, na podstawie prawnej wskazanej w pozwie, nie wyłącza więc uwzględnienia tego żądania na innej podstawie prawnej. Przepis art. 187 § 1 k.p.c. nie uprawnia jednak sądu powszechnego, poza wyraźnie wskazanymi w ustawie przypadkami, do modyfikacji zgłoszonego przez powoda żądania, czy też orzekania w przedmiocie zasadności innego żądania niż żądanie zgłoszone przez powoda. Powyższe nie oznacza naruszenia prawa do sądu, przewidzianego art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wykroczenie przez sąd powszechny poza granice żądania określone przez powoda w pozwie stanowi naruszenie przepisu art. 321 k.p.c. Nieuprawnione jest zatem stanowisko apelującego, że wniesiony w sprawie pozew, jeszcze przed dokonaną przez niego na rozprawie 14 grudnia 2015 r. modyfikacją, stanowił powództwo ekscydencyjne z art. 841 k.p.c.

Uregulowane w dziale VI Tytułu I Części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego powództwa przeciwegzekucyjne – opozycyjne i ekscydencyjne, jako środki merytorycznej obrony przed egzekucją, stanowią dwa odrębne i niezależne od siebie powództwa, których zasadność warunkowana jest spełnieniem innych przesłanek. Powództwo o zwolnienie od egzekucji przysługuje osobom trzecim, nie wymienionym w tytule wykonawczym i – w przeciwieństwie do powództwa opozycyjnego – nie jest ukierunkowane na zwalczanie tytułu wykonawczego, ale zmierza do przeciwstawienia się prowadzeniu egzekucji z określonego przedmiotu, w sytuacji niedopuszczalnego wkroczenia egzekucji w sferę praw majątkowych osoby trzeciej. Z powyższego wynika zasadnicza różnica w rodzaju żądania powoda. W przypadku powództwa opozycyjnego powód domaga się bowiem pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub w części, albo jego ograniczenia. Z kolei przedmiotem powództwa ekscydencyjnego jest żądanie zwolnienia spod egzekucji określonego przedmiotu.

W niniejszej sprawie powód nie tylko w sposób wyraźny i niebudzący wątpliwości zacytował pozew, ale w sposób jednoznaczny sformułował żądanie pozwu – jako żądanie pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności wyroku Sądu Okręgowego z 22 kwietnia 2013 r., sygn. akt XXIV C 495/11. Jednocześnie też od razu w pozwie wskazał, że żądanie opiera na art. 840 § 1 k.p.c. Również w piśmie złożonym 11 sierpnia 2015 r. (k. 47-50) powód nie żądał zwolnienia od egzekucji spornej nieruchomości a nadal domagał się pozbawienia wykonalności wskazanego tytułu wykonawczego tyle, że jako podstawę prawną tego żądania wskazywał przepis art. 791 § 3 k.p.c. Także profesjonalny pełnomocnik powoda na rozprawie 14 grudnia 2015 r. podtrzymał zgłoszone przez niego żądania, zaś powództwo z art. 841 k.p.c. zgłosił – jak sam podał – „alternatywnie” (k. 181, nagranie – k. 232). Nie budzi zatem wątpliwości, że zgłoszone pierwotnie żądanie nie obejmowało zwolnienia spod egzekucji spornej nieruchomości. Gdyby zaś do jego zgłoszenia na rozprawie 14 grudnia 2015 r. nie doszło, Sąd Okręgowy nie byłby w ogóle uprawniony do badania jego zasadności. Żądania z art. 840 k.p.c. oraz art. 841 k.p.c. nie mają bowiem jednorodnego charakteru, tak jak ma to miejsce chociażby w odniesieniu do żądania zapłaty. W wypadku zatem, gdy żądanie pozbawienia wykonalności określonego tytułu wykonawczego okaże się bezzasadne, sąd powszechny nie jest uprawniony rozważać, ani tym bardziej orzekać w przedmiocie zwolnienia przedmiotu spod egzekucji, jeżeli powód takiego żądania nie zgłosił, nawet jeśli wywiedzenie takiego właśnie pozwu byłoby w ocenie orzekającego sądu zasadne. Na rozprawie 14 grudnia 2015 r. nie doszło tylko do wskazania przez powoda alternatywnej podstawy materialnej dochodzonego roszczenia procesowego, ale zmiany żądania, zgodnie z art. 193 § 1 k.p.c., poprzez wystąpienie w istocie z nowym roszczeniem obok roszczenia pierwotnego. Skutki zatem związane z wytoczeniem powództwa o zwolnienie spod egzekucji rozpoczęły się z chwilą, w której roszczenie to powód zgłosił na rozprawie w obecności pozwanego (art. 193 § 3 k.p.c.).

Zważywszy, że powództwo ekscydencyjne w odniesieniu do spornej nieruchomości powód wytoczył 14 grudnia 2015 r., ocena Sądu pierwszej instancji w przedmiocie upływu terminu przewidzianego w art. 841 § 3 k.p.c. jest prawidłowa. W wywiedzionej apelacji skarżący nie kwestionował bowiem ustaleń faktycznych, zwłaszcza w zakresie daty, w jakiej dowiedział się o naruszeniu jego prawa. Skoro zatem doszło do tego, jak prawidłowo ustalił Sąd Okręgowy, 11 maja 2015 r., powództwo o zwolnienie spod egzekucji niewątpliwie wytoczone zostało po upływie miesięcznego terminu z art. 841 § 3 k.p.c.

Również dokonana przez Sąd Okręgowy ocena żądania pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności jest właściwa. Jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy, legitymację do wytoczenia powództwa z art. 840 k.p.c. ma co do zasady przede wszystkim dłużnik. Poza tym, przepis art. 791 § 3 k.p.c. nie znajduje zastosowania wobec osób, które uzyskały władanie nad przedmiotem przed wszczęciem postępowania, w którym uzyskano tytuł wykonawczy, na podstawie którego prowadzona jest egzekucja i którego pozbawienia wykonalności żąda powód. Zasadnie Sąd pierwszej instancji zauważył również, że podniesiona przez skarżącą umowa dzierżawy spornej nieruchomości nie stanowi zdarzenia powstałego po wydaniu przedmiotowego tytułu wykonawczego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej oceny zgłoszonych przez powoda żądań, w oparciu o wszystkie możliwe podstawy prawne, zaś zarzuty naruszenia przepisów art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. oraz art. 841 § 1 i 3 k.p.c. były niezasadne.

Żądania powoda okazały się bezpodstawne także w przyczyn ujawnionych w toku postępowania apelacyjnego, wobec wyegzekwowania całego świadczenia objętego tytułem wykonawczym i zakończenia postępowania egzekucyjnego.

Z uwagi na charakter powództwa opozycyjnego, jak również ekscydencyjnego wytoczone one mogą zostać w określonych ramach czasowych. Jakkolwiek zatem powództwo opozycyjne może zostać wytoczone przed wszczęciem egzekucji, z kolei potrzeba wytoczenia powództwa ekscydencyjnego aktualizuje się dopiero po jej wszczęciu, tak oba te powództwa stają się bezprzedmiotowe po zakończeniu egzekucji. Powództwo z art. 840 k.p.c. może bowiem zostać wytoczone, o ile istnieje jeszcze zobowiązanie objęte tytułem wykonawczym i możliwość wykonania tytułu wykonawczego. W wypadku wygaśnięcia wykonalności tytułu wykonawczego skutek wyegzekwowania całego świadczenia nie można już żądać pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego (por. wyroki Sądu Najwyższego z 17 listopada 1988 r., I CR 255/88 oraz z 4 kwietnia 2002 r., I PKN 197/01).

Powództwo przeciwegzekucyjne może być realizowane tylko pod warunkiem, że istnieje potencjalna możliwość wykonania tytułu wykonawczego, a wyegzekwowanie całego świadczenia i zakończenie postępowania egzekucyjnego skutkuje wygaśnięciem wierzytelności, co czyni powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności bezprzedmiotowym (tak Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z 18 lutego 2016 r., I ACa 926/15, a także Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 23 stycznia 2014 r., VI ACa 688/13). Również powództwo z art. 841 k.p.c. jest dopuszczalne i może być skutecznie prowadzone do czasu zakończenia egzekucji wskutek zaspokojenia wierzyciela. Powództwo to ma bowiem na celu wyjęcie spod egzekucji, a więc zapobieżenie możliwości zaspokojenia wierzyciela z określonego przedmiotu i staje się bezprzedmiotowe po zakończeniu egzekucji. Nie można bowiem zwolnić spod egzekucji rzeczy czy prawa, które zostały już przeniesione na wierzyciela (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 27 października 2016 r., V CSK 48/16).

W tej sytuacji, okoliczności związane z ustaleniem etapu, na jakim znajduje się postępowanie egzekucyjne prowadzone w oparciu o tytuł wykonawczy, którego pozbawienia żądał powód oraz w toku którego dojść miało do naruszenia jego praw do spornej nieruchomości, nie mogły być przez Sąd Apelacyjny uznane za sprekludowane. Zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c. sąd, wydając w sprawie wyrok, bierze za podstawę stan rzeczy, czyli okoliczności faktyczne i stan prawny, istniejące na dzień zamknięcia rozprawy (zasada aktualności wyroku sądowego). Sąd Apelacyjny zobligowany był zatem uwzględnić ujawnioną na etapie postępowania apelacyjnego okoliczność, że z postanowienia Komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Pragi-Północ w Warszawie z 2 lutego 2017 r. wynika, iż w toku postępowania egzekucyjnego roszczenie zostało w całości zaspokojone, zaś postępowanie egzekucyjne, prowadzone w oparciu o wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z 22 kwietnia 2013 r., sygn. akt XXIV C 495/11, zaopatrzony w klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Okręgowego w Warszawie z 10 grudnia 2014 r. i skierowane do nieruchomości gruntowej stanowiącej działkę numer (...) przy ulicy (...) w K., zostało zakończone (k. 281). Okoliczność powyższa nie była również kwestionowana przez samego powoda. Fakt ten czyni zaś bezprzedmiotowym wywiedzione przez powoda powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego z art. 840 § 1 k.p.c., jak również powództwo o zwolnienie spod egzekucji, oparte o art. 841 k.p.c.

Zważywszy na powyższe, na podstawie art. 385 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego postanowiono stosownie do wyrażonej w art. 98 k.p.c. zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Wysokość należnych pozwanemu kosztów zastępstwa procesowego ustalono zgodnie z § 2 ust. 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, w pierwotnym brzmieniu.

Edyta Jefimko Marta Szerel Katarzyna Polańska-Farion